

35-ik sz. Szeptember 2. 1866.

HAZÁNK

S A

KÜLFÖLD.

Szépirodalmi, ismeretterjesztő és társaséleti
KÉPES HETI KÖZLÖNY.

MEGJELENIK MINDEN VASÁRNAP.

SZERKESZTŐ-TULAJDONOS:
SZOKOLY VIKTOR.

KIADÓ:
EMICH GUSZTÁV.

A képeket kitünőbb művészeink rajzolják s metszi **RUSZ K.**

Előfizetési föltételek:

Pestre vagy vidékre, postai küldéssel vagy házhoz hordással,

egész évre	6 frt — kr.
félévre	3 frt — „
negyedévre	1 frt 50 „

Előfizethetni minden postahivatalnál.

Hirdetmények díja : 3 hasábos petitsor egyszeri hirdetésnél 5 uj kr. Bélyegdíj külön 30 uj kr.

Az előfizetések s a hirdetményi illetékek a kiadóhivatalba (Barátok-tere 7-dik sz.)
a kéziratok pedig a lap szerkesztőségéhez (Dohány-utca 1-ső sz.) bérmentes
levelekben intézendők.

PEST, 1866.
NYOMATOTT EMICH GUSZTÁV
M. AKAD. NYOMDÁSEKNÁL.

TARTALOM.

Cikkek: „Ivánka Imre.“ — „Biró Kata.“ (Költ.) *Krizsa Jánostól.* — „Egy néma, a ki megszólal.“ *Györy Vilmostól.* — „A pesti állatkert lakói.“ — „A polgárság és városügy a középkorban.“ *Dr. Zoltán Jánostól.* — „A lébényi templom.“ *Myskovszky Viktortól.* — „A falu zsidója és a szegénylegény.“ — „Sajtó és törvényhozás.“ *Ökröss Bálintól.* — „Egy csehországi pályaúdvár a háború alatt.“ — „Bukaresti levél.“ *Kocs Ferencztől.* — „Egy hét története.“ *V. K-tól.*

„Ujdonságok.“ — „Irodalom.“ — „Nemzeti színház.“ — „Szerkesztői üzenetek.“

Képek: „Ivánka Imre.“ — „Az emu.“ — „A lébényi hat-száz éves templom.“ (Myskovszky ered. után rajz. *Blumberg.*) — „A falu zsidója és a szegénylegény.“ (Markó Ká. roly ered. után rajz. *Blumberg.*) — „Karrikaturák.“ (Rajz-*Jankó János.*)

Ujdonságok.

* (*Hírek magyar miniszteriumról*) mostanában mindennap merülnek föl a bécsi lapokban. Egyik szerint az országgyűlést okt. 6-kára hívják össze, s akkorra már a magyar miniszterium is ki lesz nevezve. A minisztereket a Deák-pártból választanák, de a konzervatív elem sem lesz kizárva. B. Sennyey mindenestre tagja lenne a miniszteriumnak. E híreket mint bizonyost közlik a bécsi lapok.

* (*Gr. Andrassy Gyula*) Bécsből, hol hosszabb ideig tartózkodott, aug. 28-kán visszaérkezett Pestre.

* (*Császárné Ö Felsege*) hir szerint, Budán fog születelni. Mondják, hogy valamely jó karban levő szőlő termését, Császárné Ö Felsege kívánságára megvásárolják, melynek leszüretelése családi körben menne végbe. Azt is emlegetik, hogy a császári család számára jövő nyáron a budai hegyek közt nagy nyári-lakot fognak építeni, melynek helyét Császárné Ö Felsege jelölte ki.

* (*Az állatkert*) ismét több érdekes állattal gazdagodott. Megjött a vidra, melynek számára csinos medencét építettek, a mormoták, s két szép iramszarvas. Továbbá Hamburgból két alligator és 12 majmot kap az állatkert, cserében tuzokokért. *Brehm*, a hamburgi állatkert igazgatója, s jeles természettudományi író közelebb Pesten járt, s néhány gyakorlati megjegyzést tett az itteni állatkertre és kezelésére nézve, a mit életbe is fognak léptetni; ilyen nevezetesen a részvényesek jegyének kezelése, valamint a bérlet nyitása, mi által különösen családoknak tetemesen megkönnyebbítették a bemenetet. Hamburgban a részvényeseken kívül, kik szabad jeggyel járnak be, több mint 2000 évi bérletjegy van kiadva. Nem az idegenek, hanem főleg a városiak tartják fenn ott is az állatkertet.

— (*Egy sikerült kép*) jelent meg, mely Egressy Gábort ábrázolja, a mint a koporsóban fekszik. Természet után rajzolta Telepy Károly, az elhunyt veje. A koporsó mellé tűzött babérág egyes leveleire Egressy nevezetesebb szerepei vannak följegyezve. A tiszta jövedelem a megboldogult siremlékére van szentelve. Egy kép ára 50 kr.

— (*Utánzásra méltó példa.*) *Fleischl Dávid* ur, azon ház tulajdonosa, melyben szerkesztőségünk is lakik, nem elégelvén meg a városi tanács utasításait, a kolera-ragály terjedése meggátlására igen terjedelmes s páratlan tisztaságu házában nemcsak a három akónyi vizet tölteti naponkint a csatornába, de egyszersmind mindennap, minden egyes tisztátaian helyre bizonyos mennyiségű vasgálicot is dobát. Olvasóink bizonyára nem fognak

nehetzteni, ha ily esztetikátlan dolgokról irunk akkor, midőn azt a fenyegető vesz elhárítása parancsolja.

— (*Mégis hallgatnak a lapokra.*) Örömmel jelentjük, hogy a lapunk 33-dik számában Vadnai Károly tollából folyt „Egy hét története“ feliratu cikk következtében Pest-város tanácsa előtt tüzetes tárgyalások folytak, melyek következtében a közegészségre nézve ép oly ártalmas, mint szemboszantó ronda vásáros sátrakat jövőre számúzik, — talán valahová a város végére. Legjobb lenne biz azokat végkép elpusztítani.

— (*A pesti izraelita egyházban*) mult vasárnap ment végbe a legelső magyar esküvő. Közönség nagy számmal volt jelen, s Kohn, az új magyar hitszónok, tartott beszédet. A vőlegény Frank A. földhitelintézeti hivatalnok, a menyasszony Ullmann Adél, a Pannonia-gőzmalom igazgatójának leánya volt.

— (*Egész vidék elsüllyedése.*) Aleppóból (Kis-Ázsiából) írják, hogy Mesopotámiában, a Tigris és Eufrates folyók közt, Diarbekir közelében jul. 22-dikén harminc óra-járásnyi kerületben egy egész vidék, tizenhat falujával együtt elsüllyedt a hirtelen megnyilt földben.

— (*A gyűtűs puskákon*) azok porosz föltalálója *Dreyse* újabb javításokat tett, e szerint újabb gyűtűs puskái a Königrátnél használtaknál 3 1/2 fonttal könnyebbek, darabjuk 3 tallérral olcsóbbba kerül, csövíük a gyakori lövés következtében nem piszkolódik be, s nem árt nekik sem a tűz, sem a víz. E szerint a poroszoknak megint célszerűbb fegyverük lesz, mint akár a franciák, akár az osztrákoknak. *Dreyse* a könnyű lovasság számára is új, igen könnyű ágyukat talált föl.

— (*Klapka azon őrnagyát*), kiről lapunk említé, hogy az osztrákok elfogták, a „Silesia“ című lap szerint Krakóban felségárulás címén kivégezték. Ez őrnagy neve gr. Scheertosz.

— (*Kolozsvárnak a közelgő szini idényre*) oly társulata lesz a tapintatos Fehérváry igazgatása alatt, mely a legelső vidéki erőknél kivül a nemzeti színház több tagjával is dicsekedhetik. Fehérváryt mint rendezőt s ügyes diszitőt már évek óta előnyösen ismerjük s így remélhetni, hogy izlése és tapintata ünnepnapokat fog szerezni Thaliának kolozsvári templomában.

* (*Két anyol utazó*) érkezett közelebb Kolozsvárra, a kik — mint onnan írják — tudományos célokból tettek körutat Erdélyben, s különösen a petroleum-forrásokat vizsgálták meg. Könnyen megtörténhetik, hogy e sokat érő hazai kincset nemsokára idegen vállalkozók fogják kibányászni.

Második évi folyam.

35. szám.

Szeptember 2. 1866.

Ivánka Imre.

A férfi, kinek arcképét mai számunk hozza, mint katona s mint nemzetgazdász ugy az elméleti, mint a gyakorlati téren tevékenysége és kitűnő képességei folytán közelismerést vivott ki magának, s a közlebbi országgyűléseken mint képviselő kiváló helyet foglalt el.

Ivánka Imre régi nemes családból származott, melynek egyik őse, a hagyomány szerint, II. Endre királyt a szent földre kísérvén, a Jordán vizében életét mentette meg, minek következtében Draskóc-Jordán földét kapta adományképen.

Draskóc - Jordánföldi Ivánka Imre 1818. decemb. 10-én Felső-Szemeréden, Hontmegyében született. Édes atyja, László, mint megyei főbíró igazságszeretete által köztisztületben részesült. Iskoláit Sopronban kezdte, de már a negyedik osztályból a tulni ka-

tonai iskolába távozott, hol 1837-ben tanulmányait a legszebb eredménnyel bevégezte s mint kadet-örmester lépett a Hessen-Homburg magyar ez-

redbe. Pár hó múlva hadnagyi ranggal tették át a nádor-huszárokhoz. Majd mint főhadnagy és dandárségéd szerepelt 1848-ig, midőn István főherceg kapitányi ranggal a hatodik zászlóaljhoz nevezte ki. Batthyáni Lajos pedig a honvédelmi és nemzetőri ügyek titkárává tette őt, s rövid idő alatt őrnagyi, alezredesi és ezredesi rangokra emelkedett. — Később mint parlamentair a császári fővezérnél járván, visszatértek a horvátok elfogták.

Ivánka Imre.

Katonai pályája e szerint a mily fényes reményekkel kecsegtető, ép oly rövid ideig tartó volt és szomoruan végződött, mert tizennégy hónapot kellett várfogságban töltenie.

A lezajlott nagy események elenyészte után nemzetgazdasági tanulmányokra szentelte magát s egész működésén eleitől fogva célszerűség észlelhető, mely gyakorlati iránya által tűnik ki.

Mint tudjuk a Bach-korszakot megsemmisítő újabb mozgalmak a protestánsok vallási küzdelmeivel kezdődtek. E küzdelmekben nem utolsó szerep jutott Ivánkának sem; bátor és határozott magaviselete következtében több protestáns egyház felügyelőjének választotta meg.

1860-ban Pest megye tiszteletbeli főjegyzőjének, a következő évben pedig a dunapataji választókerület országgyűlési képviselőjének választotta meg. Mind a megyegyűléseken, mind az alsóházban hol a határozati párt egyik hive volt, kitünt.

Az idő fordultával az irodalomban keresett tért hatáskörének. Az akkori „Magyar Sajtó“-ban sűrűn megjelenő cikkei általános figyelmet ébresztettek s különösen egy „földvédelmi társulat“ létrehozása ügyében irt értekezései, bár az eszme nem valósulhatott, kiváló hatást idéztek elő, annyira, hogy Hajnik Pál Langrand nevű belga tőkepénzessel közölte Ivánka gondolatát, minek következtében ez Pestre jött és hosszasan értekezett Ivánkával.

Ugyanezen Langrand 1863-ban Ivánkához azon

kérdést intézte, mit lehetne tenni Magyarországon a mocsárok lecsapolása, a vízszabályozás és a területek öntözése érdekében? Ivánka hat hónapig tanulmányozta a feltett kérdést s egy tervet dolgozott ki, mely szerint a felső Tisza az Érvölgyén át az alsó Körössel nagyszerű, gőzhajókkal is járható csatornával lenne összekötendő. Az előmunkálatokat szakértők elkészítették, de a dolog kivitelét jobb időkre kellett elhalasztani.

E nagyfontosságú vállalat munkálata 1863. dec. elején ért véget, midőn Ivánka tehetségeit újra a belga bank érdekeinek szentelheté. Kitünő tulajdonai oly méltánylásban részesültek, hogy a bank igazgató tanácsosává nevezték ki, mely minőségben, buzgón s lehetőleg hazafias szempontokat tartva szem előtt működik.

Ily közigazdasági tevékenység dacára irodalmi működése sem ért véget. A „Hon“-nak keletkezése óta folyvást szorgalmas munkatársa, s nemzetgazdasági cikkeket közöl benne. „A magyar hadsereg szervezése“ cím alatt 1861-ben egy füzet önálló munka is jelent meg tőle.

Az 1865—6-ki országgyűlésen a baloldal egyik kiváló tagja volt; részt vett a közösügyi bizottságban s főleg katonai kérdésekben szava nyomatékosan bir.

B i r ó K a t a.

(Ó-székely ballada.)

Szegény fejem sok búval él,
Maga felől jót nem remél.
Kik valának jó emberim,
Azok lettek ellenségim.
Kik szemembe szépet szólnak,
Hátam megí vermet ásnak.

Gazdám, gazdám, édes gazdám,
Szolgáltalak esztendeig,
Add meg nekem, mit ígértél,
Szép leányod Biró Katát! —
Menjünk immán édes mátkám,
Mert ide ígére apád. —

Mennek egy nagy rengetegbe. —
Ülj le, ülj le, édes mátkám,
Nézz egy kicsit a fejembe. —
Ő leüle, nézni kezdte,
Elaluvék az ölibe'. —

Haza tekint Biró Kata,
Hát ott megyen vitéz bátyja,
Vitéz bátyja, Biró Mózes . . .
Ébredj, ébredj édes mátkám,
Mert ihol jó vitéz bátyám! —
A nem ébred, csak nem ébred.

Oda ére vitéz bátyja,
Vitéz bátyja Biró Mózes,
Ő kihuzá fényes kardját,
Ketté vágá feje nyakát . . .
Menjünk immán édes hugom! —
Várkozz, várkozz vitéz bátyám,
Hadd vegyem fel feje ingit,
Itassam fel piros vérit. —

Tám sajnálok édes hugom! —
Nem sajnálok vitéz bátyám,
Csak sajnálok feje ingit,
Piros vérrel teli habzik. —
Ő felvevé s felitatá.
Menjünk immán édes bátyám! —

Mennek, mennek haza felé. —
Ugy ihatnám vitéz bátyám! —
Nó csak menjünk édes hugom,
Mert tudok én folyó vizet. —
Nem kell nekem a folyó víz,
Mert tudok én egy kőkutat. —
Oda mene a kőkuthoz.
Hát ott vagyon egy szép zöld ág,
Felakasztá a pártáját . . .
„Ha ő meghót, nekem sem kár“,
S belé ereszté önmagát.

Mindig várja vitéz bátyja,
 Hogyha megyen — csak nem megyen.
 Oda mene a kőkuthoz.
 Ott meglátá a pártáját . . .
 „Én istenem, én istenem,

Én két lelket elvesztettem,
 A magamé a harmadik.“
 Ő kihuzá fényes kardját,
 S belé ereszté önmagát.

Közli: *Krizsa János.*

Egy néma, a ki megszólal.

Községünkben (Orosháza, Békésmegyében) oly esemény adta elő magát nemrég, mely az orvosi tudomány szakférfiai előtt sem lesz talán egészen érdektelen, mely azonban kivált az én ismeretköromet annyira túlhaladja, hogy ez esemény feljegyzését és e becses lapok hasábjain való közlését talán mások sem veendik rossz néven; ez esemény pedig nem egyéb, mint *egy ifjunak megszólamlása, ki születésétől fogva, élte 17-dik éveig egészen néma vala.*

A kit e történet érdekel, legyen szives olvasni, a mint következik:

Él itt nálunk egy igen tisztességes földműves család, — a kit bizonyára nem fogok megsérteni azzal, ha kiírom, hogy Vági-éknak hívják, — ezen családban született mintegy 17 évvel ez előtt azon gyermek, a kiről e sorokban meg akarok emlékezni.

A fiúcska egészen ép egészséges gyermek volt, kis korától kezdve; szülőit csupán csak egy aggasztá eleitől fogva, — és ez az vala, hogy az ő kis András fiúcskájuk majd egy éves is elmúlt már, s nemhogy egyes szótagokat nem mondott ki még, sőt a mi több, *soha még csak nem is gögicsélt!*

A szülék ezer aggodalommal néztek a jövőre elé, s félelmüket az a rettenetes gondolat okozta: hogy az ő gyermekük hihetőleg *néma* marad.

Fájdalom, aggodalmuk nem csalt, mert a gyermek fölött hiába multak napok, évek, — hiába izmosodott, erősödött meg testileg, szavát soha nem hallhaták, a fiú *tökéletesen néma volt.*

Várták egyik évet a másik után, vigasztalták magukat olyan hallomásokkal, hogy voltak esetek, miszerint a gyermekek 2—3 éves korukig nem szóltak, de azután csodagyorsasággal sajátították el a beszédképességet: örömmel fogadtak minden ilyes vigasztaló tudósítást, — de mindhiába! A kis András elmúlt már 5—6 éves, és soha annak ajkairól szüléi semmiféle emberi hangot nem hallottak.

Süket nem volt a gyermek; értett minden szót, jelekkel viszonzott mindent, csupán a beszédszervek tagadták meg a szolgálatot.

Midőn minden reményük megfogyatkozott már, megmutatták a fiúcskát egyik-másik orvosnak, de

az alkalmazott orvosságnak sohasem volt semmi sükere. Még egy próbát tettek, és ez az volt, hogy a néma gyermeket elvitték Kun-Szent-Mártonba, ha a névről jól vagyok értesülve: Löffler orvos urhoz, azon férfiuhoz, kit a magyar alföldön ezeken és ezeken áldanak, mint a legnemesebb szívü emberbarátot és a legügyesebb orvost. Ezen tisztelt férfiut nincs szerencsém ismerni személyesen, csupán azt mondhatom róla, hogy népünk annyira tiszteletben tartja őt, miszerint példabeszéddé vált e szólásmód: „Ez vagy amaz beteg már a szentmártoni doktornál is volt, de *még* az sem segítette rajta!“ Ha még az sem, ugy a baj bizonyára gyógyíthatatlan.

Vágiék is elvitték tehát a kis Andrást, akkor mint 12—14 éves fiúcskát a „szentmártoni doktorhoz“, a ki, midőn megvizsgálta volna a gyermeket, ugy nyilatkozott: ne tegyenek vele semmit, ne is aggódjanak róla szerfölött, mert ő hiszi, hogy e fiúcska 17—18-dik esztendejében meg fog szólalni. Ha azonban — *tevé* hozzá — ezen éveket szava megjötté nélkül élné tul: akkor egész életén át néma marad.

Képzeltető a szülék szívének aggodalma, s elgondolható, milyen örömmel, de részben milyen félelemmel lestek minden napot, mely fiukat a megszabott határidőhez közelebb és közelebb vitte.

Végre multak évek, — és a tizenhetedik év is elérkezett.

Ekkor történt, hogy a néma fiú, fiatalabb és idősebb testvéreivel együtt, künn volt a tanyán midőn valami házaló, ugynevezett „gyűrűs zsidó“ vetődik oda hozzájuk. Ez a házaló, a maga módja szerint, a tanyán lévő fiatalsággal megkezdi a cserereskedést, ócska ruhákért holmi rézgyűrűket s ilyes apróságokat ajánlva. A csere megtörtént, a fiatalok mind kimentek az udvarra, talán a künn lévőeknek mutatandók meg a cserébe kapott cifraságokat: a tanyai szobácskában pedig senki sem maradt más, mint a házaló és a néma. — A házaló — akarva vagy nem akarva, nem tudom — elég az hozzá, hogy a mint a becserélt ruhadarabokat, összenyalábolná, egy kis ködment is odacsusztatott a cseretárgyak közé, a mely épen a néma fiúé vala, s a mely ruhanemű nem tartozott az alku

cikkei közé. A néma fiu megijedt, hogy ez a házaló most mindjárt elviszi az ő kis ködmenét is, nagy izgatottsággal odaugrott hozzá, és a mi a legmegdöbbenőbb, egészen érthetőleg mondá ki e szót: „*Ne!*“

A házaló azonban nem tudta, hogy ez néma, s így a felkiáltás sem meg nem lepte, sem meg nem zavarta, hanem minden szó nélkül átengedte tulajdonosának a már már elsajátított ruhaneműt.

Erről azonban a házbeliek sokáig nem tudtak meg semmit. András ezen első szó kimondása után, hónapokon át ismét egészen néma maradt.

De nem maradt az mindvégig.

Az idei tavasszal András, egyik kisebb öcsésével újra künn volt a tanyán. Épen akkor hire járt, hogy azon a vidéken valami veszett kutyát láttak. Egy éjjel, a mint a két fiu csendesen alszik a tanyai kis szobácskában: a kisebbik fiu iszonyu kutyaugatásra és vonításra ébred fel, de egyszermind arra a meglepő zajra, hogy odabenn a szobában valaki ugyancsak kiabálja

— *Haj rá te! Csiba te!*

A szobában koromsötét volt, a fiucska jól tudta, hogy a mikor elaludtak, nem volt senki más vele, mint az ő szegény néma bátyja, igen, de hát ki lehet most már az, a ki itt ilyen fennhangon kiáltozik?

— Ki beszél itt? — kiáltá a gyermek, talán jobban elrémülve az emberi szótól, mint az ebek csaholásától. — Ki az?

— Gyujtsd meg a mécsset, öcsém, — mondá a néma egészen érthetőleg.

— András bátyám, — kiálta fel a fiucska, — hát megjött a szava?

— Megjött, meg, — viszonzá a néma — csak gyujtsd meg a mécsset.

A fiucska alig tudott hová lenni bámulatában. Időbe telt, míg a mécsset meg tudta gyujtani.

A kutyák zaja elhangzott ezalatt odakünn, de a kisebbik fiu nem tudott többé elaludni. Alig várta, hogy a reggel kissé szürküljön, s a tanyát bátyja gondjaira bízván, nyargalvást sietett haza a faluba, hogy elmondja szüleinek a mult éjjelnek rájuk nézve oly nevezetes eseményét.

Képzeltető az a meglepetés, mely a házat eltölté, mikor a megérkező kis fiu kora reggel azzal köszönt be szüleihez:

— Édes anyám, András bátyámnak megjött a szava!

— Álmodtál te fiam, vagy *megképzettél*, — mondá neki odahaza mindenki.

De a fiucska váltig bizonygatta, hogy ő bizony sem nem álmodta, sem *meg* nem *képzett*, hanem

szentegy igaz, hogy az András előbb a kutyákat riongatá, azután meg világos szóval mondá neki, hogy gyujtsa meg a mécsvilágot.

A fiucska szavainak végre is hitelt kellett adni, s maga a gazda — a családapa — rögtön kocsiba fogott, s kiment a tanyára, a szava megjött Andrást visszahozandó.

Az édes anya addig egyedül maradt odahaza.

— Jaj tiszteletes uram, — így beszélt nekem maga az édes anya, egy szelid, tisztalelkű, kedves, csendes asszony, — soha sem voltam még ugy, mint a mikor a fiamat vártam. Hozzá fogtam ehhez is, amahhoz is, csak nem ment énnekem a dollog sehogy sem! Odaültem aztán a kemence padkájára, ott töprenkedtem azon: Én uram és én istenem, mit szól nekem majd a fiam, ha haza jön. Hát egyszer zörög az utcán a kocsi, megáll, bejön aztán nemsokára az én András fiam, megáll az ajtó küszöbön, leveszi a kalapját szép tiszteséggel, és azt mondja: „Jó napot adjon isten, édes szülém!“ Hát én csak a vállára borultam, és azután ugy rittam, ugy sirtam, mint a hogy még soha életemben.

A viszontlátás édes örömét, szóról szóra így adta elő maga az édes anya.

És milyen különös! Mi volt e szegény fiúnak legelső aggodalma? Alighogy egy pár szót váltott anyjával, a legelsőket az életben 17 évi együttlét dacára, az volt első sóhaja: „mit ér neki szavának csodálatos visszajötte, mikor most már ha majd husz esztendő lesz, *akkor meg elviszik majd katonának*.“

— Oh édes fiam! — így vigasztalá ismét szóról szóra az édes anya, — tizenhét esztendeig nem voltál a miénk, — tégedet csak el nem visznek tőlem!

A fiut, kevéssel e nevezetes változás után, midőn egy kissé hozzászokott már az emberekhez és nem volt többé oly nagyon „szegénylős“, anyja elvezette hozzám, s beszéltem vele magam is.

Mindent beszél, egészen érthetőleg, azon megjegyzéssel, hogy van némely betű, minők a *k*, *s*, *sz*, *r*, a melyek kimondásánál a gyakorlatlanság igen észrevehető.

Kezdetben a beszéd igen nehezebbé esett, elanynyira, hogy melle is fájt bele. De ha az ember elgondolja, hogy a beszédszervek nála tizenhét éven keresztül egészen tétlenek valának: ezeknek hirtelen előforduló használata természetesen kimerültséggel és így fájdalommal járhatott. E fájdalom azonban napról napra gyengült, enyhült, s így a fiatal legény ma már olyan állapotban van, hogy

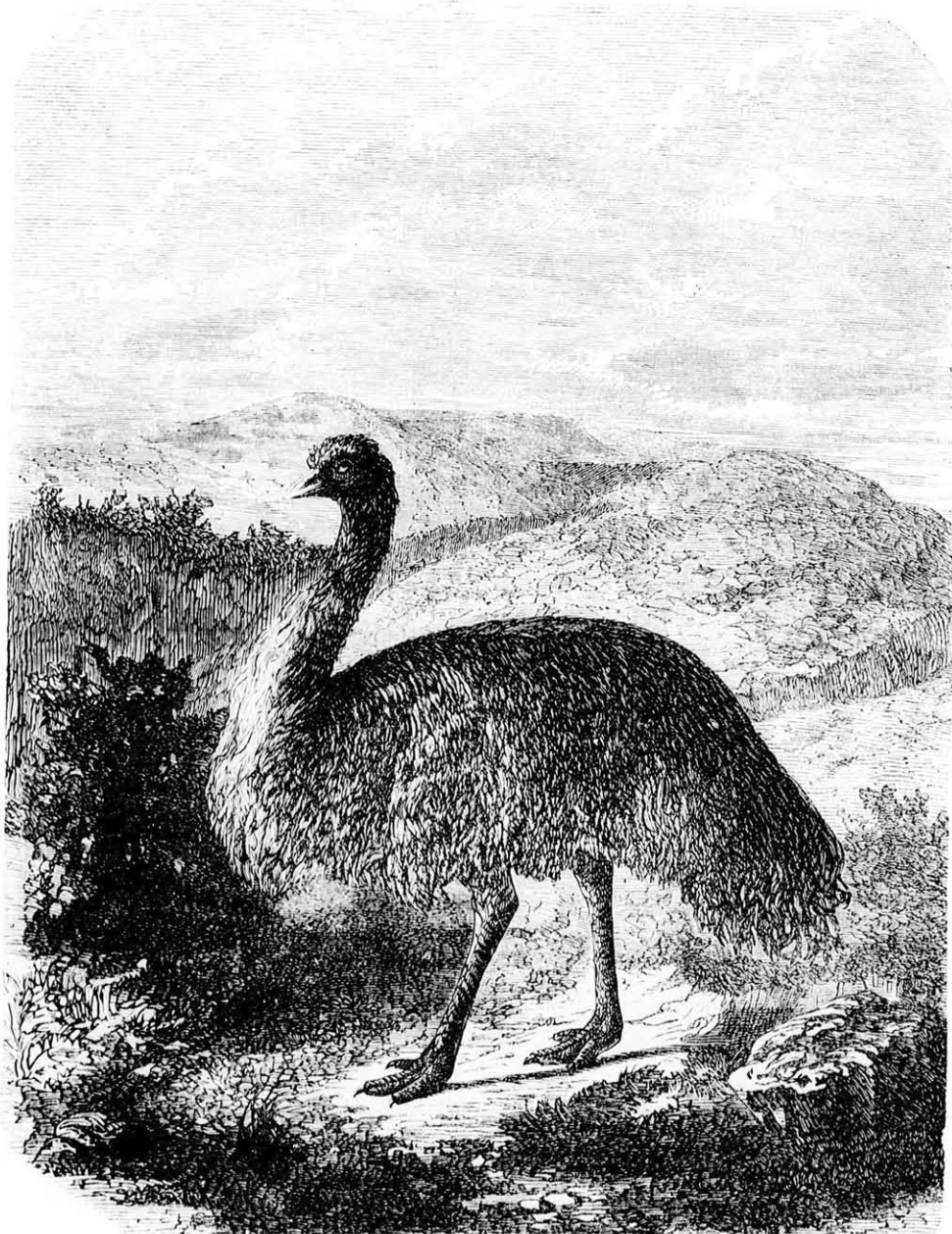
magát a legnagyobb könnyűséggel megértetheti mindenkivel.

E sorok feljegyzésére különösen az indított, ha netalán volnának családok, a kiknek körében hasonló szomorú eset fordulna elő: mielőtt gyermekeik igazi bajáról tökéletesen meggyőződve nincsenek, ne hagyjanak fel végkép minden remény-

séggel, — mert ki tudja, hogy a mi valóban megtörtént egyen, — ugyan az az öröm nem vigasztalhat-e még meg másokat is?

Ezen adatok hitelességének bizonyságául ide jegyzem nevemet:

György Vilmos,
orosházi evang. lelkész.

Az emu. (A pesti állatkert lakóiból.)

A pesti állatkert lakói.

I. Az uj-hollandiai emu.

Állatkertünknek, ezen igen látogatott kedves helyiségnek épületeit rajzok és leírásokban már hozta lapunk. Ezentul az egyes épületek és elkerített helyek lakóiról fogunk szólni, mind vidéki olvasóink kedvéért, mind az állatkert látogatói ja-

vára, kiknek nagy része tán örömmel veszi, ha hogy kedvenceikkel közelebről is megismerkedhetnek.

A kert felső, a pályaudvarra dülő részén, a juhaklokon túl van az egyiptomi stylben épült teve-

ház, s ennek kerítéses udvarán, külön rekeszben 48-dik szám alatt az *emu*, (Dromaius novae Hollandiae) busong, vagy sétál föl-alá nagy léptekben, mint valami — fejét dactylusokon törő — poeta. Különös komolyságának oka alkalmasint magánya, ha azonban párja is lesz, remélhetőleg oly vidáman, kényes lábszedégetéssel fog sétálgatni, mint a váci-utca uracsai, kikhez még feje tartásával is sokat hasonlít.

Az *emu* eredeti hazája Uj-Holland, hol az őslakók *parembangnak* nevezik, s ott közeli rokonát, a struccot képviseli. (Lásd rajzát és leírását a „Hazánk“ 1866. 15-dik számában.) Régebben ezen, sok tekintetben csodás világrész majd minden vidékén el volt terjedve, midőn azonban a gyarmatosítás mindjobban haladt, akkor e földrész lakatlan s lakhatlan belsejébe, például az ugynevezett kék-hegyek alatt elterülő nagy síkságra menekült.

Természet szerint békés és félnék, s azért inkább keres futása gyorsaságában menekülést, mintsem védelmet lábai hatalmas rugó képességében, melyekkel könnyü szerrel ketté törheti egy erős férfi lábszárát. Cummingham utazó, — a ki bűvárlatait életével fizette, — azt mondja, hogy csak ezen célra különösen betanított kutyákat bírhatni rá az *emu* megtámadására, s támadásukat ezek is a hatalmas madár nyaka ellen intézik; a közönséges kutyák reszketnek előtte, alkalmasint hatalmas rugásaitól tartván.

Nagyságára nézve az *emu* nem igen sokat enged a struccnak, azonban úgy látszik, hogy nem oly gyors mint ez, s a gyarmatosok valóban sokszor kézrekerítik őt; ha futása közben folyamra akad, azonnal beléje veti magát, s uszva törekszik a tulsó partra jutni, mit rokonai közül még csak a *nandu* tesz.

Élelme falevelekből, gyümölcsből s fűből áll,

mit széles tompa csőrével könnyen tép le; gyomrának alkotása olyan mint a struccé, s így — úgy látszik — a nehezebb emésztetű tárgyakat is baj nélkül elnyelheti. Bárha félnék és nagyon előrelátó, fészket mindazáltal nem rejt el, hanem tojásai alá egészen nyílt, vagy csak alacsony bozót által fődött helyre, néhány vékony ágaeszkát és száraz fűvet hord. Csak a him költ s ennek két vagy három nősténye összesen 14—22 darabot tojik; az *emu* tojásai a közönséges struccéihez hasonlítanak, s héjuk vastag, sötétzöld. — Az *emu* szavát ritkán hallhatni, s úgy tetszik, mintha ez teste legmélyebb rejtekéből jönne s hasonlít a doboláshoz.

Hogy az *emut* Európában könnyen meg lehetne honosítani, erről bizonyosságot tesznek a londoni és párizsi állatkertekben volt példányok, melyeknek nem igen kellett nagy gondjukat viselni, s még így is tovább szaporodtak. Uj-Hollandban nemesak kedvtelésből vadászszák, mert húsát a bennszülötteken kívül az angol gyarmatosok is eszik, s azt mondják, hogy annak bizonyos részei oly gyöngédék mint a tyuké, sőt combjának kissé keményebb husa sem rosszabb a marhahusnál. Tojásait is szeretik, zsírja pedig a falusi háztartásban több módon használtatik.

Az egészen felnőtt *emu* hossza mintegy 7 láb, s egész teste sörte-alaku, szálakra szétvált tollazattal van beborítva. E tollazat meglehetősen hosszú, s pongyolán csüng le az állat testéről; felül sötétbarna, szürkével vegyített, alul kissé világosabb; nyaka és feje igen apró és vékony tollazattal van borítva, szárnyai pedig, mint tökéletlen és tollazatlan béna részek tollazata alatt testéhez tapadnak. Pofái és torka majdnem egészen csupaszak, lábszárjai pedig pikkelyesek, mely pikkelyek hátul szabadon állanak, mint a fűrész fogai. A fiatal *emuk* igen sűrű, s lágy szürke pelyhezettel vannak beborítva.

A polgárság és városügy a középkorban.

(Folytatás.)

A polgárrend Magyarországon csak későbbben fejtett ki, mert a városok nagyrésze idegenekből állott. Ugy látszik, hogy elsőben Erdélyben a szász földön birt a polgárság határozott jogokkal. IV. Béla kedvezményei következtében nagyobb jelentőségre tettek szert a városok. Egyenesen a királynak és saját tisztjeiknek lőnek alávetve, s mivel a királyoktól nyerték szabadalmaikat és az adót közvetlenül nekik fizették, szabad kir. városoknak neveztettek. Első szabad városnak némelek Székesfehérvárt, mások Sopront tartják; Sze-

bent, Szatmár-Németit németek alapították; Nagy-Szombat, Nyitra, Zágráb már azon időben hatalmas városok voltak. Ó-Buda, Győr, Esztergom, Szombathely még a régibb időkből ismeretesek. 1405-ben Zsigmond a budai országgyűlésre már meghívta a városok követeit, hol a városok közfalal körülvétetni rendeltettek, saját polgári és büntető hatósággal ruháztattak fel, bírák és esküdtek képezvén az első bíróságot, honnan a főlebbvitel a tárnokhoz és királyhoz történt. Adót minden városi polgár fizetett, azonfelül új évi ajándékot a

királynak, 6 forintot a királyi ajtónállóknak, s a maga készítményeiből mindenik céh valamit a főlovászmesternek. A városokba minden jobbágnak szabad volt költözni, s áruit minden polgár vámmentesen adhatta el az országban.

Ekkor gyűltek össze Budán nyolc szabad városból (Buda, Pest, Kassa, Bártfa, Nagy-Szombat, Pozson, Sopron, Eperjes) a bírák, esküdtek és küldöttek, a végett, hogy a városi szervezetre tervet készítenének, melyet 175 pontban fel is tettek. Ez aztán mindenhol irányadó volt. Ezentul a szabad kir. városok országgyűlésre mindig meghivattak. De sohasem vihettek itt olyan szerepet, mint a német tartományokban, minek oka részint a városlakók idegenszerűségében, részint magyar honunk sajátságos körülményeiben keresendő.

A városok belkormányzata egy fő- és albiró, s 12 esküdttől állott a jegyzőkön kívül. A fontosabb ügyeket a főbiró az esküdtekkal, a kisebbeket az albiró végezte. A tanács választott a város közönségéből, céheiből 100 becsületes és feddhetlen jellemű tanácsost, kiknek aztán joguk volt maguk közül a következő évre a bírákat és esküdteket megválasztani. Nevezetes szerepet játszottak a céhek nálunk is a városi belkormányzatban; ezek valószínűleg még Árpád alatt beköltözött német jövevények által létesítettek, de virágzásnak csak 1400 után indultak. A céhek nemcsak az iparnak adtak lendületet, nemcsak a kereskedést vitték előbb, hanem az erkölcsök simítására tisztaságára is befolytak, s a személy- és vagyonbiztosságnak őrei voltak. Azon jogokat, melyeket a nemesség születés és birtok által nyert, a polgárnak a céh kölcsönözte. Államjogokban csak úgy vehetett részt a polgár, ha a céhnek bevett tagja volt. Honvédelmi tekintetben is nem csekélyebb jelentőséggel bírtak, a mennyiben erősségük fenntartásáról és megvédéséről saját katonaságuk által kellett gondoskodniok.

Rendőri szervezet.

Első mindenek közt, mire a városi hatóságnak ügyelni kell, a közbiztonság és rend fentartása. Az ide vonatkozó köteleességek teljesítése pedig a régebb időben nagy nehézségekkel volt összekötve, melyek alapját a kényszerítő eszközök hiányosságában kell keresni. A fegyveres polgároknak kellett az alaposzlopot képezni, melyen a törvényesség és rend nyugodott. De a város falain belül az ily férfiakat nem mindig lehetett használni. Még rosszabb volt a bizonytalanságnál és kétes hűségnél e tekintetben a céhügy. Hányszor

nem szegült ellen a végrehajtó hatalomnak a kézművesek céhe, ha a befogadandó vagy megbüntető tettes a céhnek tagja volt. A gyalog és lovas zsoldosok nem voltak ugyan célszerűtlenek, de fentartásuk sok elégedetlenséget okozott. Csak az állandó seregek megalapításával szűnt meg ezen baj.

Az éjjeli nyugalom és biztonság fentartása sok gondot adott az előljáróknak. Az utcákat roppant láncokkal zárták el éjjelre, hogy esődülések alkalmával a lovas lázadók egyesülését megakadályozzák. A sötét a bűntényeket és csínyeket előmozdította, mert az utcavilágítás behozatala csak a 16-ik századra esik; Londonban már 1415-ben szokásban volt. A miért sok helyen szabályul állítatott fel, hogy az esti harangszó elhangzása után senkinek se legyen szabad lámpás nélkül az utcán járni. Minthogy épen ezen harangszóra a korezmákat is be kellett zárni, azért azt ivóharangnak, a déli tartományokban borharangnak, a hol pedig inkább sert ittak, serharangnak nevezték. Sok városban, mint Regensburgban is, az éjjeli csavargókkal és nyugalomzavarókkal kiméletlenül bántak. A kit megfogtak, fogházban töltötte az éjszakát, mely kalitkához hasonlított, a mennyiben elülről lécezet volt s belé lehetett látni. A déli tartományokban, a szenvedélyesség éghajlata alatt, a közbátorságot nagyon veszélyeztette a fegyverhordhatási engedély. A nagy bicsakok, gyilkok és más alattomos öldöklő eszközök eltörlésén hasztalan igyekezett a hatóság. Hogy a tilalmi parancsnak minden önkényes magyarázását elnyomják, Regensburgban a kétes nagyságu bicsakokat a mintabicsakkal mérték össze, mely ezen célból a város tornyán volt kifüggesztve. A fegyverek hordása ellen is határozott szabályok voltak itt; csak a polgármesternek volt joga kardot viselni.

A tűzoltásról intézkedések, főképp szűk utcájú városokban, nagy mérvben foglalkoztaták a rendőrséget. A honnan sok városnál találjuk a rendeletet, melynél fogva a szalma- és fafedélzetek megtiltatnak. Hasonlóképen lelünk parancsokat, melyek bizonyos mesterségek üzését gyertyánál nem engedték meg (gyapjufésülés, len- és kendertörés sat.) Oly intézkedések is fordulnak elő, miszerint tűzveszély esetén bizonyos kézművesek részint a vizet tartoztak előszerezni, mint Milanóban a kádárok, részint segédeikkel és inasaikkal az oltásra készen kellett lenniök; ilyek voltak Regensburgban a serfőzők, sütők sat.

(Folyt. köv.)

Dr. Zoltán János.

A lébényi templom.

(Győrmegyében.)

A mostani lébényi templom, a régi sz. Jakabhoz címzett bencés apátság maradványa, mely az 1202-dik évben a Héderváry-családból származó Chepan és Poth testvérek által alapítottatott. 1204-ben II. András királyunk ezen apátság jogát megerősíté, későbbi időkben a sz. Márton-hegyi apátságnak alá rendeltetett.

A templom három hajóból áll és két toronyból, mely utóbbiak a templom nyugati részén vannak; falazata különösen tartós és szép faragott kövekből áll, melyek az idő pusztításainak ellentállnak.

A nép közt elterjedt rege szerint egy, a Héderváry-családból származó leány a templom építését igen elősegíté, nevezetesen egyes faragott követ egy juhval fizetett volna meg.

Ezen templom külsejét a kiképzett román építési modor jellemzi, nyugati oldalán — a két torony közti falrészén — létezik a főbejárat, mely félkörívzetű kapuzatból áll, mind a két oldalán részint román izlésű oszlopokkal, melyek a XIII-dik század izlése szerint levelekkel vannak díszítve; általában véve az egész bejárat díszítőményei igen hasonlítanak a bécsi sz. István-dom nyugati kapujának díszítőményeihez. A középha-

jónak nyugati falazatán egy kerek ablak van, mely annak megvilágítására szolgál és csak primitív párkányzatu kerek nyílásból áll.

A két torony felső részei oszlopcskák által elválasztott kettős ablaknyílásokkal vannak ellátva, melyek oszlopai, a román izlésnek megfelelőleg, kocka-fejezetekkel bírnak.

Ezen templom három hajóju berendezése következtében az ugynevezett bazilikák sorába tartozik, hol a középhajó sokkal nagyobb a két mellékhajónál és a felső falazat a főhajó megvilágítására ablaknyílásokkal van ellátva. E templom ablakai legtöbnyire kicsinyek, felette magasak s e mellett keskenyek s az ablak szegélyzetét egyszerű rézlap képezi.

E templom belsőjében itt - ott már a XIII. század góth-izlésű primitív formájával találkozunk;

a három hajó pillérek által van egymástól elválasztva, mely utóbbiak több hengeridomu oszlopokból állanak, melyeknek lábazati párkányzatu saroklevelekkel díszítvék.

Ezen templom régi időkben a tatárok és később a törökök által sokat szenvedett; — 1838-ban parokhialis templommá lett, 1841-ben leégett s később — bár nem az eredeti izlésnek

A lébényi hatszáz éves templom. (Myskovszky ered. után Blumberg.)

megfelelőleg — kijavított, a hiányzó párkányzatok téglával kirakattak és belseje egészen bemészeltetett, hol most a szép román diszitmények nem igen vehetők ki; kár, hogy jelenleg e tem-

plom úgy elhanyagoltatik, pedig régiségénél fogva megérdemlené, hogy eredeti román izlése szerint célszerűen kijavíttassék.

Közli: *Myskorszky Viktor.*

A falu zsidója és a szegénylegény.

Sajátságos tünemény az, hogy ha a kitünőbb magyar életképekre tekintünk, azok alkotóiban jobbadán idegenekre akadunk, melyek *Van der Venne*, az európai hírű *Pettenkoffen*, a Párisban jól ismert *Valerio*, vagy pedig oly honfitársainkra,

hatása alatt azonnal észreveszi a népélet szépségeit. Különben, hogy a szép iránti érzéket a megsokkottság bizonyos szép iránt tompává teheti, ezt gyakran tapasztalhatjuk. Például csak nemrég történt velem, midőn a Balaton mellékén csodál-

A falu zsidója meg a szegény legény. (Markó Károly eredetije után Blumberg.)

kik részben idegen eredetűek, részben életük nagy részt külföldön töltötték, mint a már elhunyt *Sterio*, a württembergi származású *Lotz Károly*, a redoutte freskói készítőinek egyike, vagy *Markó*, a ki életének nagy részét nagynevű atyja mellett Olaszországban töltötte, s kinek esete után mutatjuk be mai számunk igen sikerült, kifejezésteli életképét.

Ezen tünemény okát abban véljük rejleni, hogy festői alakokban s jelenetekben gazdag magyar életünk azok előtt, kik ebben nőttek fel, annyira mindennapivá lett, hogy úgy szólván az erdőtől nem látják a fát, míg az idegen az első benyomás

va dicsértem a felséges táját, hátam mögött felszólal a földmivelő, hogy ronda vidék biz ez, avagy nem látom-e, milyen hegyes?

Köztünk született, s itt élő festészeink közül legnagyobb érzéket Jankó János, Munkácsi, Ujházy és Markó tanúsítanak a magyar életképek iránt, s különösen ez utóbbtól olyan képeket látunk s látunk, melyekben az eredeti felfogás mellett észreveszszük azt a bizonyos humort, mely költészettel szokta tárgyait bevonni, azon tárgyakat, melyek csak egyszerű — bármily hű másolat után — ridegek, gyakran izléstelenek maradnak.

Ilyen például Markó jelen képe is, „A falu zsi-

daja s a szegénylegény“, mert csupán zsvány-jelenetek megdicsőítésében egyáltalán mi szépet sem találunk. E jelenet felfogása s humoros kivitele azonban kedvessé teszi a képet, midőn magunk előtt szemléljük a paripáján, délcegen előrohánó s utat álló pusztákiát pisztolyt ragadva, s megállítva a szegény rémült zsidót, kinek minden vagyona galandokkal, tulipiros kendőkkel, ólom meg rézgyűrűk és tükkel telt batyujából áll, s ki azt hiszi, no most már igazán vége, hát pedig az egész félelmetes jelenetből az sül ki, hogy Izsák gazdától masinát kérnek rágyujtani a makrapipára.

A mi a szegénylegény-históriákat illeti, őszintén szólva, mi nem nagy barátjai vagyunk azok életképpé feldolgozásának, akár festmények, akár elbeszélői művekben, mert népéletünk a bölesőnél kezdő jelenetektől egészen a sirbatételig ezer meg ezer változatban nyújt alakokat Hogarth ónja alá ép úgy, mint a Tenierek esetének való tárgyakat; mindazáltal nem tagadhatni, hogy nincs nép, melynek kalandorai — nevezzük azokat banditák, korzások, brigantik, trapperek vagy vad indusoknak — oly lovagias s ezért költői színben tűnnének föl, mint a magyar szegénylegények bizonyos faja.

Sajtó és törvényhozás.

(Olvastott a Budapesti könyvnyomdászok önképző-egyletében, 1866. aug. 12.)

(Vége.)

Mielőtt a törvényhozás további rendszeres műveleit ismertetnők, az irodalmi tulajdon fogalmát kell szabatosabban körülírnunk, mert a szerzői s egyéb tulajdon közt már az első tekintet különbséget tesz s előbbit pusztán a magánjogi intézmények körébe bevonni nem engedi. A tulajdon, mely magán jelleggel bír, kirekesztő jog, mely bizonyos dolog élvezetét csak bizonyos személynek engedi meg. A tulajdon, mit az észzüleményei követelnek, egészen más természetű. A szerző nem akarja csak egyedül élvezni művét — különben a sajtónak mi célja sem lenne; hanem az egész világ használatára bocsátja, — abba helyezvén joghatályát a tulajdonnak, hogy a közvételek iránt minden mások kizárásával egyedül csak ő intézkedhessék. A mint tehát a munka megjelent: a közönség joga is azonnal kezdetét veszi.

Továbbá a magántulajdon feloldhatlan és öröké tartó: az irodalmi tulajdon nem lehet az. Valamint a ki mondott szó, mely tudomásra jut: úgy a mű, mely nyomtatásban elterjedt, többé vissza nem vétethetik. Bizonyos idő múlva, miután a szerző a tulajdonjogot értékesíté: a mű közös szellemi kincs s a közönség tulajdona leend. Helyesen teszi azon kérdést korunk egyik legnagyobb jogtudósa: hová lenne a műveltség, ha Shakespeare és több nagyszellem örökösei e klasszikus művek minden újabb kiadását szükkeblüleg meggátolhatnák?

Ha a mondottakhoz még azt is hozzátesszük, hogy az irodalmi termékek erőműves többszörözése, az ipar értékesítése pedig a kereskedés körébe tartozik ugyan; de a tulajdon egyedül azt illeti, ki a művet megalkotá: elmondottuk a főbb

elveket, melyeket az újabb törvényhozás általában elfogadott; — és ezek:

- a) hogy a tulajdonjog a szerzőnek biztosíttassék;
- b) hogy az utánnomás büntetés terhe alatt megtiltassék;
- c) hogy az évek száma, meddig e tulajdon által mazandó, megállapíttassék;
- d) s hogy az ótalmi idő lefolytával minden mű a közönségnek átadassék.

Az irodalmi tulajdon eme fogalmának az angol jogban találjuk első nyomait. Másolatjognak nevezte azt, s a szerző kizárólagos jogát értette alatta művének többszörözésére. E jogot Anna királynő 1740-ben törvény által megerősíté, s egyszerűs mind 21 évi időtartamra terjeszté ki. Nem hiányoztak azonban már előbb is jogtudósok, kik a szerzői jogot, más tulajdonnal egyenlően, feloldhatatlannak nyilvánították. E kérdés az 1737—42-iki parlamentben élénk vita tárgya volt, s utóbb is egy 42. évi ótalmi időköz vált törvénytényé.

A forradalom alatt Frankhonban is lejárt a szabadalmak kora. Törvény jött létre 1793. jul. 24-kén, mely a szerző jogát annak élte fogytáig s halála után még 10 évig biztosítá. E jog az 1810. febr. 5-ki törvényben a szerző özvegyére s gyermekeire is kiterjesztetvén, időtartama a szerző elhunyt napjától számítandó 20 évben állapíttatott meg.

A bécsi kongressus, mely Európa majdnem valamennyi kérdéseit tanácskozása tárgyaul tette, az írói jogról sem feledkezett meg. A 18-ik cikkben feladatául tűzte ki a német-szövetséggyűlésnek, hogy a sajtószabadság s a szerzői és kiadói jognak az utánnomás elleni ótalma iránt mind-

járt az első ülésben közös szabályokat állapítson meg. Az első szövetségi határozat 1837-ben 10 évre nyújtott ótalmat; egy 1845. évi törvény ezt a szerző halálaig s halála után 30 évig terjesztette, — mely időszak az 1863-ki frankfurti bizottmány javaslatában is elfogadást nyert.

Minden egyéb törvényhozás hasonló elvből indult ki, — különbséget csupán az ótalmi idő tartamában tett. Így az amerikai egyesült államoknál az 1831. febr. 3-ki törvénynél fogva 28 év, — s ha a szerző özvegye vagy gyermekei még életben lennének, további 14 év; Mexikóban 10 év; Spanyolhonban (1847.) 25-től 50 év; Portugallban (1851.) 30 év, Oroszországban (1835.) 25 év, Svédhonban (1841.) 20 év, — a szerző halála után.

A *sajtószabadság* a gondolat és vélemény korlátlan nyilatkozatában s terjesztésében áll.

A mi a légzés a szerves életnek: az a szabadság a sajtónak. A mi a lélek a testnek: az a szabadsajtó az államnak.

És e szabadság nem új jog, mit az állam kegyelemből vagy kényszerítve ad a sajtónak. Gondolatszabadság, s az akaratnak és cselekvésnek szabad elhatározásai a személyiség fogalmából származnak le. Megszoritani amazt, és korlátozni ezt annyit tenne, mint a személyiség jogait szorítani meg. Siéyes az alkotmányozó gyűlésben így nyilatkozott: „Ce n'est pas en vertu d'une loi, que les citoyens pensent, parlent, écrivent et publient leurs pensées; c'est en vertu de leurs droits naturels,“ (Nem a törvény következtében gondolkoznak, beszélnek, írnak s teszik közzé eszméiket a polgárok, hanem természeti jogaik következtében.) A sajtó szabadsága tehát nem más, mint az egyének szabadsága.

De nemcsak joga, hanem egyszersmind célja és feltétele a sajtónak, hogy szabad legyen. A sajtó, mint mondók, a gondolatok és eszmék közlönye, oly célból, hogy az értelem nyilatkozatait forgalomba hozza, s elitélje azt, a mi a helytelen, méltányolja és megőrizze azt, a mi jó. Hol a gondolat és eszmék a nyilatkozatban, s a sajtó a közlésben gátoltatnak, ott az ember önmagára, vagy legfőlebb egy kis körre szorul, s ott általános képződésről szó sem lehet. A sajtó szabadsága tehát az emberiség képződésének feltétele és szabadsága.

Mindamellett alig mutatkozott az első hatás, mely a sajtó működésével karöltve, fokonként terjedt: egy új intézmény lépett azonnal nyomába, — egy vizsgáló és ítélő hatalom, mely megelőzte vizsgálatában a közönséget, ítéletében a világot;

s csak azon irodalmi termékeknek adott önkény szerint utlevelet „imprimatur“ alakjában, melyeket saját érdekében czélszerűeknek, legalább nem ártalmasoknak talált.

Ez intézmény az előzetes censura volt.

Hatalom egyszersmind, mely feleletre vont mindent, maga nem felelt senkinek. Mindazáltal az előleges vizsgálat soha nem a hatalom, hanem mindig általánosan elfogadott érdekek álcája alatt gyakorolta szabadságellenes műveleteit. Most a vallás vagy erkölcs szentségét, majd az állam nyugalomát és jóllétét látta fenyegetve azon elmeművek által, melyek a gondolat, lelkiismeret, szabadság és emberjogok méltánylatát követelték, és a melyek a jogtapodó önkénynek, tévelygéseknek és minden kóros viszonyoknak hadat üzentek. A eredmény hovatovább nyomasztó lett: egy fojtó légkör, mely a sajtó megszorításában a szellemi munkásságot és haladást zsibasztotta.

A sajtószabadság elismerése s a censura eltörlése legszebb, legfontosabb győzelmei közé tartozik az államoknak. És ezek sorában, első helyen itt is Angolhont látjuk. Angolhonban t. i. a censura bizonyos időre volt szabadalmazva; — s midőn e szabadalmi idő 1694-ben lejárt, és többé meg nem ujjíttatott: a sajtó azonnal szabadabbá lett, s azóta folyvást szabadon működik.

Éjszak-Amerika megelőzte a törvényhozást. A censurát nem megszüntette, mert az ott nem is létezett, — hanem nem engedte behozni, — kimondván, hogy a kongressus semmi oly törvényt ne alkosson, mely a beszéd vagy sajtó szabadságát korlátozná.

Frankhonban is szétörte a forradalom a sajtó bilincseit. Már az 1791. szept. 14-iki alkotmány biztosítja az írás, nyomtatás és közlés szabadságát mindenkinek, a nélkül, hogy előleges vizsgálat alá vonathatnék. Az 1793. jun. 24-iki alkotmányban a sajtónak korlátlan szabadsága mondatott ki, — és e szabadságot látjuk tovább is biztosítva az 1814. 1815. 1830. és 1848. évi törvényekben, — az 1830-iki charta 71-dik cikkében még különösen kimondatván, hogy a censura soha többé vissza nem állíthatatik.

A sajtószabadság kétségtelenül Belga és Norvégországban van legkevésbé korlátolva. A belga alkotmány 18-iki cikke így hangzik: „a sajtó szabad; censura soha be nem hozathatik; írók, kiadók és nyomdászok semmi biztosíték-adásra nem kötelezettek. Ha a szerző tudja van, és belga alattvaló, kiadó, nyomdász, vagy könyvkereskedő vizsgálat alá nem vétethetnek.“ A norvég alkotmány 100-ik cikke így: „a sajtó szabad legyen. Senki a közzé-

tett mű tartalmaért, legyen az törvény, vallás, erkölcsiség, alkotmány, hatósági parancs, kormányzat stb. ellen intézve, — meg nem büntethetik.“

Svájceban 1848. Bajorhonban 1848., jan. 4., Poroszországban 1850-ben lett a sajtószabadság alkotmányilag biztosítva.

Végül egy a sajtószabadsággal rokon kérdést elelet nélkül nem hagyhatunk. Ha már a sajtónak, — illetőleg annak, ki a sajtó működését igénybe veszi, — minden szabad: mi védi a drága érdekeket a visszaélések bünei ellen? Mi óvja meg a vallás és erkölcsiség nimbusát, mi a szemérmert és jó ízlést? Mi ad elégtételt a társulat fölzavart nyu-

galmának, vagy a megsértett becsületnek? Mert nem tagadhatja senki, hogy visszaélést a sajtó is követhet el, s hogy a vétség, mit a sajtó elkövet: nyilvánosságánál fogva a legsúlyosabb becsületes alá tartozik.

E kérdésre felelvén, az állam fenytőjogára hivatkozunk. Bűn után a büntetés, sajtóvétség ellen a büntetőtörvény; — a honnan az előbbiek megszüntetését, — s ha elkövették, megfenyítését részint a büntetőjogban, részint külön sajtótörvényekben valamennyi állam kimondotta. *)

Ökröss Bálint.

Egy csehországi pályaudvar a háboru alatt.

A csata színhelyétől távol az embernek alig lehet fogalma arról a zürzavarról, mi a vasutak pályaudvarainál uralkodik. Jaj annak, ki türelmetlen természetű, mert itt nem egyszer történt, hogy 12 mértföldnyi tért, mit máskor 3 óra alatt végezhetni, — 22 óráig haladtak keresztül, oly sok akadály bukkant elő.

Az apróbb állomások udvarainál nagy sor szekér van fölhalmozva, a sineket kocsik borítják; legalább 2—3 óra hosszant kell dolgozni, hogy kitisztuljon az ut. Gyakran órákig kell nyílt mezőn várakozni, hogy az előre jelentett szemközt jövő kocsival minden összeütközés el legyen kerülve. Ehhez járul, hogy a száz és cseh vasuti hivatalnokok tovább menekülvén, a vasuti állomásokra az ország minden részéből porosz hivatalnokot állítottak, kiknek rendet kell tartani a több izben kirabolt, szétdult épületekben, hol szalmán és csupasz asztalon vagy deszkákból összeszegzett padon kívül a legkisebb kényelmi eszközt sem fedezhetni föl. Nehéz hivatalaikban mindenféle kérdéssel, szemrehányással, kérelemmel, egymást keresztülvágó rendeletekkel naponként ezerszer háborgatják őket. Az egész vasuti igazgatóság katonai vezetés alatt állott; ezen embereknek ugyan rossz dolga van olyan helyt, mert a kellemetlen események egész kimeríthetlen változatosságban omlanak szemük elé.

Ott jönnek például a felgyógyult katonák, s mindennemű csapatok tartalékai; a vezérlő tiszt utasítást kér, hova vigye embereit, vagy élelmet követel, mert a legények már 24 óra óta mit sem faltak vagy egy engedetlen katonát akar börtönnel büntetni. A tiszt minden kívánsága jogos és sürgős; de az állomás igazgatója legjobb akarat mellett sem tehet neki oly gyorsan s oly terjedelemben eleget, a mint azt a tiszt követeli, minék

következtében kemény szemrehányásokat kell zsebre raknia. Még el sem végezte, már asszonyok jönnek sirva, jajveszékelve. Sebesültjeiket keresik, s a kórházak után tudakozódnak; egyik azt hiszi, az állomás főnökének közvetlenül tudnia kell, hogy a száz meg száz sebesült, s ugyanannyi kórház között, az ő férjét hol találja meg. Mások különvonatot kérnek vagy legalább külön lovakat. De az érkező sebesültek, kikre természetesen legnagyobb figyelmet kell fordítani, minden segéd-eszközt igénybe vesznek. Ámbár még az ő dolgaiknál is előbb való a harcoló katonaság étkezése mily borzasztó készlet kell 300,000 embernek, mindenki elképzelheti. Amott egy 3—400 osztrák és porosz sebesülttel rakott szállítmány érkezik. Tarka vegyületben fekszenek ott: a magyar huszár egy zsupszalmán egy pomeraniai gyaloggal; a szalma fogyni kezd, vagy annyira át van ázva a vértől, hogy ki kell dobni; az állomás főnökének rögtön új szalmát kell előteremtenie, mert a vonatnak tüstint tovább kell menni. A másik percben már hozzá látnak a szemközt fekvő búza-vevés aratásához és a kalászos kévéket a sebesültek alá dobják. A gabna-föld birtokosa nagy sopánkodva rohan elé: egész hosszú évi termése oda van! de a háboru szigora mindennél hatalmasabb. Majd az előszállingózott sebesültek számára kell ágyat, ágyneműt keríteni. Némelyik sebesült vizet kér, hogy égő szomjuságát csillapítsa; a másikat az uti törődés következtében teljesen kimerülve a vasuti épület egyik szögletébe helyezik.

Míg az emberek nagy része a sebesültekkel foglalkozik, a hátulsó waggonban összeszorult néhány száz osztrák fogoly között nagy zaj keletkezik, s

*) A l. értekező a magyarországi sajtóviszonyok ismertetését külön felolvasásnak tartotta fenn.

öt-hat nyelven hangzik a szilaj káromkodás szava. Az olasz és cseh foglyok, kik akaratjuk ellenére összekerültek, megragadták az alkalmat, az állomás pihenő óráját, ököllel és késsel rontottak egymásra. Az állomásfőnök nagy bajjal tud köztük rendet eszközölni, miután a cseheket az üresen álló ökor-szekerekre viteti.

Ekközben megérkeznek a szerzetesek s az irgalmas nénék, sietve igyekeznek a kórházakhoz de sietésük dacára is órákig kell várakozniok; eltűnnek a szállitmányi hivatalnokok, kik ennyi és ennyi ezer mérő zabot, kenyeret, lisztet stb. en-

nek és ennek a hadtestnek szállítottak; tüstint át akarják adni, mert a sietség miatt lazán pakolt szekerek tartalma az eső következtében összeromlik; barom-szállítók jelentik, hogy ökreik megdöglenek éhen, ha hamar el nem szállítják, berlini segélyegyleti polgárok, kik a sebesültek számára gyűjtött enyhítő dolgokat hoztak, rögtön szeretnének szolgálni. De mindeniknél előbb való egy tüzértiszt, ki ennyi meg ennyi száz mázsa puskaport, golyót stb. követel.

Igy ment ez éjjel-nappal, szakadatlan sorozatban.

B u k u r e s t i l e v é l .

— 1866. aug. 27. —

(A harci készülődések után. — A kolera. — Inség Moldva-Oláhsországban. — Intézkedések a kormány részéről. — Magyar fürdők látogatása. — Cremieux és a bukurestiek. — Magyar zenekar s magyar vendéglők. — A város hiányai.

Harcias mozgalmaink mintegy villányütésre egyszerre eltűntek. A sok drága tépés, melyet a lelkes román hölgyek ujjai készítettek, rakáson hever. A kardesörtetés, melyben a fiatal tisztcskéek egész mesterek valának, elmúlt, kék zubbonyos, veres nyakravalós önkénytescink kőmives kanalat és kalapácsot véve kezeikbe, ott izzadnak napestig a falakon, csöndes hajlékokat építgetve a békés, jólfizető polgároknak.

Dühös ellenségiünk, az ázsiai kolera is megiszonyodva a Romniken és Jászvásáron tett pusztításokon, vagy talán jól lakva az elragadott töméntelen áldozattal, szünidőt tart. Bukurestben legalább megelégedett naponta 20—30 áldozattal s ma már alig fordul elő egyes eset.

Szomorubb, dühösebb ellenség közeledik most már e szegény ország lakosai felé, melytől előre rémülnek a jövőbe látni szeretők. Moldva-Oláhsországban két év óta nem volt semmi törökbuza-termés, s az idén ismét annyi sem lesz, a mennyit elvetettek volt. Moldvában már a mult tavasszal éhhalál dühöngött, s az idén általános a szüktermés. A szegény földnépének, mely folyvást mamaligával táplálkozik, nincs, nem lesz ez évben egy szem törökbuzája sem. A kormány ideje korán beállította a rozs, árpa és törökbuza kivitelét. Ezer szerencse, hogy a birtokosoknak jó buza-termésök volt, s a nép vigasztalhatja magát, hogy ha maléja nincs, de lesz kenyere régi földesurai gondoskodása folytán.

De a kolera és fenyegető éhség még mind csekély ellenség arra nézve, hogy a háboru csapásaitól megszabadult örömfalviak — bukurestyán — szokott nyári vigalmait legkevésbé is megzavarhassa. A gazdagok elmennek Borszékre, Előpatak-

ra, sat., mások kivonulnak jószágaikra, de azért Bukurest még mindig elég nagy arra, hogy a nyári idény alatt szép nevét meg ne hazudtolja. Ki nem restelli velem egy kis sétát tenni gondolatban, mi-alatt e sorokat pamlagán egész kényelemmel olvashatja, látni fogja, mennyire nem volt igaza annak a Cremieux urnak, midőn a bukurestieket egy zsinagoga lerombolásáért barbaroknak nevezte.

Itt van szomszédomban a Slatter-kert, minden héten két este tündériesen kivilágítva, s hires zene karmesterünk W. ur által egész paradicsommá változtatva. Ki e válogatott közönség között megfordul, alig képes elhinni, hogy abban a városban van, hol a zsidót még most is csak arra teremtve hiszik, hogy ötven percentre pénzt szerezzen a tékozló fiuknak. Slatter mellett van a Csizmegiu-nép kert, hol bementi díj nélkül haligathatni minden héten háromszor egy cigány és katona zenekartól a legválogatottabb népies darabokat, a legujabb francia négyeseket, operadarabokat, ábrándokat, s mikor Szép bácsi, a magyar zenekarmester, bujszát kipödni: egy-egy tüzről pattant *kerepesi csárdást* is. Látni ilyenkor a hársfák alatt sétáló magyar legényeket és leányokat amugy magyarán öltözve öröme a léleknek. Arcuk kipirul, léptöket gyorsítják, beszélgetésük egyre zajosabb, s csak egy biztató szó kellene, hogy bemutassák a fényes román közönség előtt nemzeti táncunkat, melynek párját nem találják. — Ki itt magát kísértáta, jöj-jön egy pohár hűsítőre „Pest városához“, Jacsai bácsihoz, innen a legszebb beléptidijas kertbe *Raskai* bácsihoz, vagy ha francia mulatságot szeret, a Restaurateurhoz, ugorjék föl egy bérkocsiba, s hajtasson ki ily szép holdvilágos estén a

chausséera, legeltesse szemeit a számtalan, szebbnél-szebb fogatokon, s azoknak bájos tulajdonosnénin, vagy sétáljon be a lombkoszorus, tekervényes utakon a szökdécselő halakkal telt tó partjára, s bizonyára örömele kebellet száll éji nyugalnára, roszalva Cremieuxt, ki barbárnak nevezi e vigan városnak vigan élő lakosait. Hogy a város kövezete a világ minden fővárosa kövezeténél roszabb, hogy a város még ma is telve van apró temetőkkel, melyekbe alig térdig érő sirokat ásnak; hogy nappal a félmeztelen koldusok minden utcán mutogatják irgalomra buzditó undok testrészeit: mindez nem a jó bukurestiek hibája. A

tanács miért nem csináltat jobb kövezetet, a kormány miért nem ad új temetőt, s miért nem szedeti össze a koldusokat? miért nem gondoskodik jó ivóvizről? sat. Hiszen azért nevezik Sztepunireának, hogy mindezekről gondoskodják. . . Avagy azt véled nyájias olvasó, hogy a mulatságnak ezzel már vége van, s hogy csak a gazdagok mulatnak Bukurestben? távol légyen. Oh itt a legszegényebb is, ha máskor nem, de vasárnap tyukot főz, bort iszik és mulat, mint talán sehol egyebütt, — de ezekről jövő levelemben.

Koós Ferenc.

Egy hét története.

— Augusztus 30. —

(VK.) Mikor a folyam innenső partján vigan éljük világunkat, gyönyörködünk a báltermek gráciáinak lebegésében, a hangversenyek tarkaságában, zenében, s egész szenvedélylyel oldjuk meg egymásután a szárazföld legégetőbb kérdéseit valamely nyilvános hely rakott asztalai mellett; mikor sétányaink hűs fáin alatt a piperés világ csipkéje röpköd és selyme suhog körülünk: eszünkbe se jut, hogy nem messze tőlünk a festői Gellérthegy lejtős oldalán vannak kövezetlen göröngyös utcák és mécestől is alig világított apró viskók, melyekben a szegénység szenved és nélkülöz.

Most valamennyien aggodalommal nézünk oda, s azt kérdezzük egymástól: vajjon hogy vannak a budai Tabánban?

Egyetlenegy ismerősünk sem lakik ott, meglehet nem is láttuk lakóit soha — mégis valamennyinek sorsa érdekel. — Érdekel a magunké miatt.

„A fekete angyal“ — mint a keletiek nevezik — jelent meg ott, hogy adót szedjen a temető számára. Még most beelégzik naponkint egy pár emberérettel, de félünk, hogy a pusztítás közt nagyobb étvágya jő. Ez a zsarnok nagyon telhetetlen, ha útját nem állják.

De mivel állhatnák?

Mindenek előtt a — *tisztasággal*.

Ezt kerüli, mint ördög a tömjént. Olyan rút természetű van, hogy szemét, piszok és ronda gőz képezik elemét. Fájdalom, hogy nálunk e tekintetben otthonosabban érezheti magát, mint nyugat csinos városaiban, hol a széles utcákat, fákat szegélyzik, nem pedig vásári bódék, melyek a keresési és országuton valódi szeméthalmazokon emelkednek, mint valami óriás mérges gombák; hol a

hulladékokat nem hagyják egész halmokká növekedni, s hol rég belátták, hogy egy város első szüksége — a jó víz és egészséges levegő.

Most, midőn a kolera csakugyan fenyegetőzni kezd, kellene utcáinknak a legtisztábbaknak lenniök, s ép most a — legrondábbak.

Ha valaki megáll a Zrínyi-ház sarkán s a két sor fabódé közt elnéz a Rókus-kórház felé, e nagy köépület háta mögött oly sárgás-vörös színű levegőt lát, minőnek Breughel a pokol gőzét, Ligeti pedig a számumos Sahara láthatárát festék. Az ember azt hiszi, lehetlen, hogy ott élni és lélekzetet venni lehessen. De menjünk csak oda, onnan azt fogjuk látni, hogy előbbi nézéspontunk helye sem igen örvend tisztább légkörnek. — Ekkor úgy tetszik, mintha az egymás után robogó társaskocsik és a közpálya vagonjai is mind e félelmes levegőtől futnának kifelé, a városligeti fák alá, vagy az újpesti szabad légbe.

Egy francia orvos ugyan azt állítja, hogy az embernek jót tesz, ha a levegő láthatlan részeiben 24 óra alatt egy font földet nyel el, mint jót tesz a tyúkoknak a homok a gabnaszemeken; de reggeltől estig úszni e folyvást kavargó portengerben, s szivni a hulladékok, szemét, rothadó zöldség kártékony gőzét — ez annyi mint sietés a halál felé.

Egyetlenegy eszköz van, melylyel e nyomorúságnak végét vethetnék, s ez a — *vízvezetés*. S épen ez az, melyen évek óta tanakodnak, a nélkül, hogy csak egy lépéssel is előbbre haladtak volna.

Nincs pénz! azt mondják.

De volt egy millió a redoutra — hogy síkos talajon, márvány falak közt mulathassunk. Pedig fontosabb dolog, hogy éljünk!

Mindig félszeg dolog a pompát előbbre tenni a

szükségnél, s az a Rosztopesin gróf, ki egykor az északi hidegben neki ajánlott hercegi cím és meleg felöltő közt az utóbbit választotta, sokkal ildomosabban cselekedett, mint Pest városa. A meleg felöltőre szüksége volt, a hercegi cím csak diszította volna.

Azt sem kell hinni, hogy e pénzsűk világban nehéz a nagyobb vállalatokat kivinni. A közúti vaspálya és az állatkert is azt mutatják, hogy csak ember kell a gátra.

Gróf Szapáry Antal, ki a vízvezetési terv élén áll, mindenesetre érdemdús egyéniség, ki létesíteni tudta az egyleti lovardát, hol a gavallér-világ kedvére kilovagolhatja magát, s a mágnás-kaszinóban is olyan rendet csinált, hogy gyönyörűség lehet nézni még fehér nyakkendő szolgáit is — de a vízvezetés kérdése aligha sarkalja ily nagyon.

Nem is lehet rossz néven venni.

Ő nagyur, s nem érzi annyira szükségét, mint a szegény ember, kit ipara, munkája ez égő kövekhez láncol. Ha neki rossz itt a lég, befogat, s ki megy falusi parkjába, vagy — ha ugy tetszik — északra utazik, módjában áll; ha a víz ihatatlan, iszik pezsgőt; s ha a szél fújja a port, beül üveges hintójába, s akkor rá nézve, akár soha ne is söpörjék Pest utcáit, nincs semmi baj. Még a kolera is mi egy nagyurnak! Elmehet előle Svájc havasai vagy a hűs tenger szigetei közé, a hol még e hatalmas rém keze sem érheti el.

De vannak ám emberek, ezereken meg ezereken, kiknek mindig itt kell szivni e rossz léget, inni e romlott vizet, szivni e büzös port, és a kik csak akkor hagyhatják el a város falait, ha egyszer — meghalnak!

Ismerünk egy férfit, ki nagy építészeti munkák és még nagyobb tervek által tette magát ismertessé, és ki a mily mértékben érzi Pest bajait, oly nagyon is szeretne azokon segíteni.

Azt hisszük, hogy ha pár év előtt Reitter Ferenc főmérnököt állították volna a vízvezetés élére: akkor már rég folyna a munka, talán maga a víz is, oltva a szomjat, és seperve a szemetet.

Azonban a most már fenyegetőző kolera rá fog tén riasztani a városi hatóságokra is, hogy sietni kell!

Mozognak is egy kicsit, gondoskodva rendszabályokról. Rendeleteket adtak ki a házi uraknak, betöltetik a molnártó medencéjét (ez évek óta tátongó büzhödt sebet,) és hordatják a szemetet a Dunapartról.

Az nap, midőn egy ily intézkedő rendszabályt ragasztottak ki a házfalakra, épen dolgunk volt a városháznál. Egy folyosón áthaladván, azt hitük, kénköves barlang felé sietünk. Különös dolog, gondoltuk magunkban, hogy az intézkedéseket legelőbb is nem abban a házban kezdik, a honnan azok eredtek.

Hogyan dicsérhessük meg nagy Péter cár gyöngédségét, hogy eltörülte azt a barbár népszokást, mely szerint az orosz vőlegény egy csomó veszőt küldött hatalma jeléül menyasszonyának az esküvő előtt, ha tudjuk, hogy ő maga meg bottal veré meg hitvesét.

A példát nemcsak mondani, hanem mutatni kell.

Pár év előtt a hagymáz a városházi hivatalnokokat megtizedelte, s mégis e nagy helyiségben most se jobb a víz, és most se jobb a levegő!

A Bach-rendszer alatt (ezer bocsanat, de igaz!) volt egy okos intézkedés. A vásári bódékat kiparancsolták a városból. Minden lakos örvendett rajta. De 1861-ben visszahozták megint, mintha ez ócska, csúfos, gyékényernyős rondaságok is a magyar alkotmány szükséges kellékeit képezték volna.

És most is ott állnak sorban ablakaink alatt, melyeket ki sem merünk nyitni miattuk, mert — mint valami kénszagú szörnyek — miasmákat lehelnek.

Ép jókor, midőn a kolera-aggodalmak közt az emberek nem is tudnak örülni még ama újra szállongó hirnek sem, hogy az országgyűlést október elejére csakugyan összehívják, s a magyar minisztériumot is (ugy, a hogy) kinevezik. Ki tudja, megérjük-e? — mondják a félenek. De ne féljünk, hanem óvakodjunk.

Csapjunk lármát az utcaszemét s vásári rondaság miatt, mely oly nagy, hogyha elhordják is e bódékat, utána néhány napig „Arábiának minden illata“ sem moshatja el a vásár szagát.

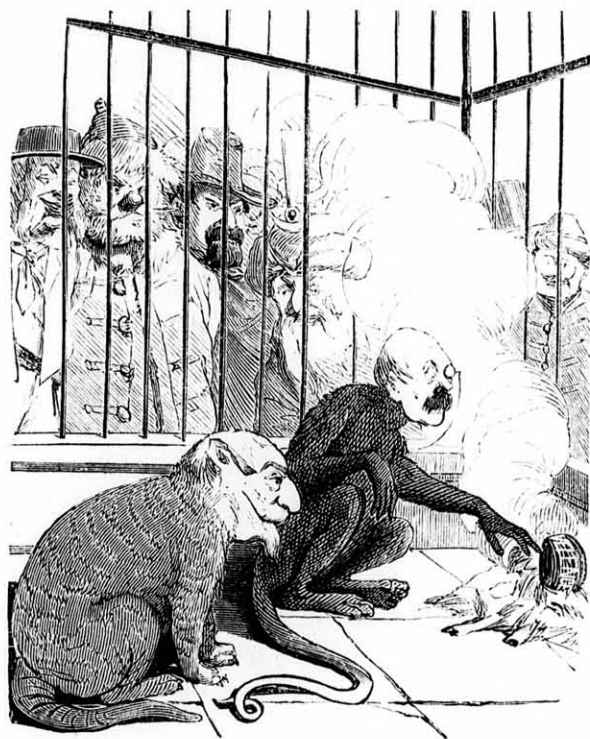
Különös! Hogyan nevezhetjük „ifjú városnak“ Pestet, ha mint egy irigy boszorkány azon van, hogy forró lehelével mielőbb elpusztítsa lakosainak ifjuságát!

Ne folytassuk. Az olvasó — ki falusi jó levegőjét szivja — ugy is azt fogja mondani: ez nem tárcacikk, ez jeremiád, kolera-félelem. Mitsem tesz!

Ez a félelem a hét története.

Az állatkertben.

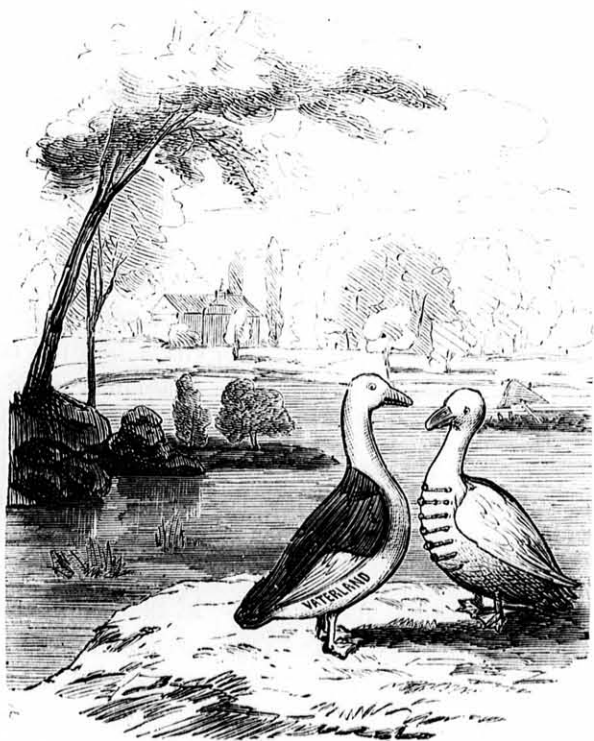
Rajzolta Jankó János.

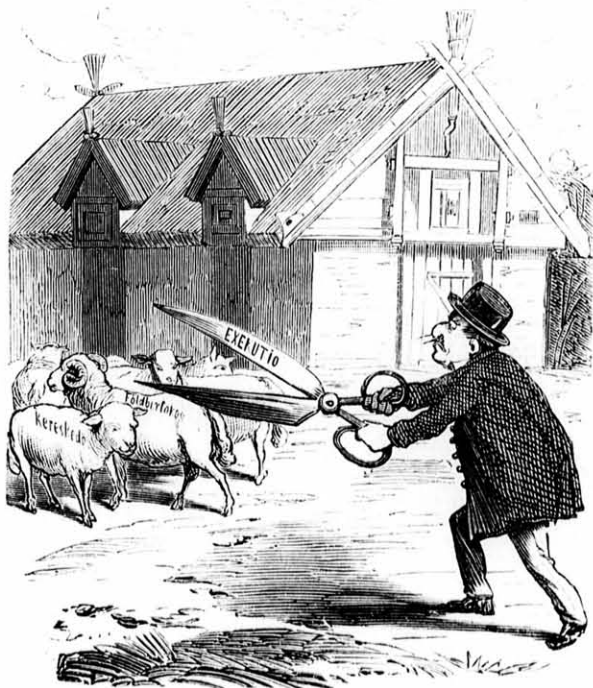
Uraim és hölgyeim! ez az a híres majom, tudományos nevén simia bismarkiana, a ki a macska számára kikaparja a gesztenyét.

Ezek meg azok a híres hollók, a kik nem ássák ki egymás szemét.

Azon nevezetes tollas állatok (anser subventionabilis), melyek gágogásukkal nem mentik meg a Kapitolumot, melyeket mindazáltal tömnek — pénzzel.

Azok a hazai juh-fajok, melyeket nálunk már nem kell meghonosítani, s melyeket ugyan még nyírnak, de fejni tovább nem lehet.

* (Reményi Ede) aug. folytán a felső vidékeken hangversenyezett. Aug. 19-én Rimaszombaton tartott hangversenyt, s másnap, sz. István-napján többek felkérése folytán a templomi ünnepélyben is részt vett, s a nagy mise alatt hegedült. Azután Rozsnyót, Lőcsét látogatta meg. Később Erdélybe, s onnan Bukarestbe megy.

= (A csehországi hadjáratban) részt vett tábornokok közül Benedek, Clam-Gallas, Hennikstein, Pokorny, Melcer, Krizsmanics stb. idéztettek hadi-törvényszék elé Bécs-Ujhelyre. Clam-Gallas gróf már elutazott külföldre. Beszélik, hogy sértve érzi magát, mivel haditörvényszék elé állították, s erősen el van határozva, többé nem lépni osztrák területre. Elutazása előtt összes rendjeleit egy elkeseredett levél kíséretében egyenesen ő Felségéhez akarta küldeni, azonban barátai felfogták a küldeményt, s az sógora, Mensdorff gróf kezei közé jutott.

= (Az olasz fogságba) esett magyar katonákat a háboru alatt Alessandriába gyűjtötték össze, s ott magyar legiót szándékoztak belőlük alakítani. Egy főhadnagyot megnyervén közülök, ez a legénységet tüzes beszédben átállásra szólította föl. Nehányan vállalkoztak, a többi visszatért Veronába. Mindezeket a bécsi „Fremdenbl.“ hireszteli, s még azt is hozzát teszi, hogy Milanóban a fogoly osztrák tisztet „Irsay“ (?) magyar ezredes buzdította átállásra.

= (Türr tábornok) Nándorfehérvárról Kragujevába utazott, a szerb katonai intézeteket meg szemlélni. Azután Bolgárországon keresztül visszatért Oláhországba.

= (Miksa, mexikói császár) lemondását és Európába visszatérését bizonyosnak tartják. Sarolta császárné Párisból Milánon át Miramareba érkezett, s a közhit szerint nem tér többé vissza Mexikóba.

⊙ (Egy pesti napszám) örülési rohamában aug. 28-án d. u. 3 és 4 óra közt berontott a Ferenciek templomában, s ott egy szerzetest tettleg bántalmazni kezdett. Az örültet rögtön kórházba vitték ápolás végett.

⊙ (Mexikói cipők.) Zichy grófnő, ki férjével a mexikói császári pár kíséretében volt, több nevezetességen kívül egy pár cipőt is hozott magával pozsonymegyei birtokára, Szt.-Jánosra. E cipők egy 25 éves mexikói nőéi, kinek már két gyermeke volt, s oly kicsinyek, hogy nálunk egy 6 éves gyermek sem bírná felhuzni.

× (A német Bund) végleges föloszlása az aug. 24-ki ülésben történt meg. Ez volt utolsó ülése a félszázadig fenállott, 1816. nov. 5-én megnyitott, és az 1848-ki forradalom után 1851. május 30-án ujonnan megalakított gyűlékezetenek.

× (Lengyel száműzöttek lázadása Sziberiában.) Irkutskban több száz lengyel száműzött, az oroszok barbar és embertelen bánásmódját nem tűrhetve tovább, jul. 6-án, midőn utépítésre kényszeríték őket, fellázdáltak. Az orosz katonai kormányzót agyonverték, az őrizetökre rendelt katonákat pedig megkötözték. A lázadást az oroszok csak egy hét alatt voltak képesek elnyomni. A lengyelek az erdőbe menekültek, s 500 foglyul esett közülök.

⊙ (Nagyszerű erdőbégés.) Korszika most nagy-szerencsétlenség színhelye. Egy erdő ég ott, mely egyike az ország legpompásabb erdeinek, mikkel Korszika ugy is bőven dicsekedhetik. Az erdő, mely már 8 nap óta ég, majdnem kivétel nélkül fenyvesekből áll, melyek sok gyantát adnak. A szörnyű tüztenger az egész környéket megsemmisítéssel fenyegeti. A lakosság szintugy mint a hatóságok a legnagyobb erőfeszítéssel igyekeznek a dülő elemnek határt szabni. A kár már is néhány millióra megy.

⊙ (Emberévők.) Egy francia lap írja, hogy az Uj-Hebridákon uralgó ama szokás következtében, hogy a benszülöttek emberhússal élnek, az ott letelepedett angolok mind odahagyták a szigetet, és Uj-Kaledoniába, francia hatalom alá menekültek. E körülmény ismét azt eredményezte, hogy a benszülöttek, idegenek hiányában, egymást pusztítják. Először a gyermekeket öldöksik le, aztán a leányzókra kerül a sor, végre a férfiak egymás ellen kelnek harcra, melyben a gyengébbek áldozatul esnek. Hy módon csak az erősek maradnak életben, de utóbb ezek is felfalják egymást. Mi lesz e szigetből? kiált föl a francia lap.

Irodalom.

—v— (Emich Gusztáv kiadásában megjelent:) „Az Üstökös albuma“, két kötetben, nagy negyedréte-alakban, címképes kemény kötésben. Rajzolta Jankó János. Egy-egy kötet ára 1 ft 50 kr. Ez album tisztán képes album s szövege csak magyarázatul szolgál. Főrészei: Kakas Márton viszontagságai, Tallérossy Zebulon pályafutásának nevezetességei, Magyar és Német Miska, Muszka tréfák, Korrajzok, Országgyűlési képek, Vadászkalandok, Nevetni valók.

— („Abauj vármegye monographiájának“) már negyedik füzeté is megjelent Korponay János avatott tollából. E füzet ára, épen ugy mint elődeié, 30 kr.

—v— (Ráth Mór kiadásában megjelent:) „A pesti magyar nemzetgyűlés 1848-ban“ című nagylecsű gyűjteményes munka IV. és V. füzeté, melylyel az egész be van fejezve. E munka, (melynek egy-egy vastag füzeté 1 ft 80 kr.); az egész 1848-diki országgyűlés tárgyalásait s minden kiválóbb szónoklatot magában foglalja s így nemcsak országgyűlési képviselőinknek, de minden műveltebb olvasónak figyelmébe ajánlhatjuk.

—v— (Csáthy Géza Debrecenben) „Szinműveket“ ad ki Egressy Gábor emlékszóbra javára. Az egy kötetnyi máj szeptember végén jelenik meg s előfizetési ára 1 ft, mely összeg a kiadóhoz szept. 15-dikig küldendő be.

—v— (A Kisfaludy társaság által kiadott) „Shakspeare minden munkái“ hetedik kötete, az irodalom iránt igazán áldozatokat hozó Tomori Anasztáz költségen most hagyta el a sajtót. Ez utóbbi kötet Shakspeare két vigjátékát tartalmazza: „A makrancos hölgyet“ Léva József és „A tévedések vigjátékát“ Arany László fordításában. Jelen kötet ára is egy ft s megrendelhetni azt minden könyvtár útján.

Nemzeti színház.

Előadásra ki vannak tűzve: szept. 2. Téli regg. 3. A rozsuul brávit ledny 4. Fidalio. 5. Fogház. 6. Fehér nő. 7. Fox és Pitt, ujonnan betanulva először. 8. Ördög Robert, Ellinger J. ur vendégjátékán.

Szerkesztői üzenetek.

— Kolosvárra: Sz. G-nek. Nincs ok az aggódásra, mert ha néha tán korrigálunk is, nem tartosunk a „minden áron revidéálók“ közé.

